

Herkul zlatnog srca

Piše: IVAN DOŠEN

Ličanin Marijan Matijević bio je doista čovjek nevjerovatne snage (1878. – 1951.) kojem su pljeskale tisuće gledatelja širom svijeta. I u čudu se pitali što li taj čovjek ima u sebi?

Svjetski slavni hrvatski športaš Marijan Matijević rođen je prije 140 godina u Dubokom Dolu na Velebitu, kakvih desetak kilometara udaljenom od Gračaca u Lici. Marijanov otac Filip bio je šumski radnik, a majka mu se zvala Ika, djevojački Krpan. Kad je Marijanu bilo desetak godina, preselili su se u Grab u predio Mrtve bare (nedaleko Cerovačkih pećina) i tu mu je otac držao gostionicu.

Filipov brat Mile (Joso) odselio se je iz Dubokog Dola u Vrtoče kod Bosanskog Petrovca gdje su također držali gostionicu. Marijan Matijević za roditelje je kupio kuću u središtu Gračaca nedaleko crkve Svetog Jurja, a ta kuća postoji i danas. I u Dubokom Dolu i u Grabu, a dakako i u Gračacu, živjelo je pomiješano hrvatsko i srpsko stanovništvo.

Iz roditeljske kuće Marijan Matijević otišao je kad mu je bilo šesnaest godina kao sin siromašnog Ličanina iz brojne obitelji. Radio je najteže fizičke poslove u tunelima, na prugama i u kanalima u „Prajskoj“, kako su tada nazivali Njemačku. Na svim radilištima Matijević je bio najbolji radnik, a mogao je raditi za šestoricu. A da se je radilo o nevjerovatnoj snazi pokazuje i njegov prvi neslužbeni nastup u Njemačkoj o kojem je govorio sam Matijević:

“Kada sam došao na rad u Njemačku, posao sam dobio na kopanju kanala Kaiser Wilhelm kod Berlina. Zanimala su me športska natjecanja na koja sam redovito odlazio

poslije rada. Tako sam jednom prilikom navratio i u najveći njemački cirkus u kojem je nastupao i tada poznati hrvač Hugo Weber. Pričekao sam da vidim toga diva, a nakon nekoliko cirkuskih točaka pojavio se je i on. Svoje vještine izvodio je pred gotovo podivljalom publikom, a onda je upitao ima li koga u gledalištu tko se smije pohrvati s njim. Pogledao je oko sebe, ali nitko se ne miče sa svoga mjesta. U tom trenutku jedna skupina mojih Ličana počeo me nagovarati da se javim na taj izazov. Dugo sam se nećkao, ali moji sunarodnjaci još više navaliliše. Tada ja skidoh ličku kapu i radničku bluzu te se uputih između redova do pozornice. Gledatelji se počeo smijati i dobacivati šale na moj račun.

ODLAZAK U BERLIN

Uhvatio sam se s Weberom u koštac i poslije nekoliko minuta hrvanja pomislih u sebi: Ma može li to biti da me ovaj žutokljunac pobijedi?! U sedmoj minuti sam ga stegao i bacio na pod da mu je pjena udarila na usta. Pri izlasku iz arene dočekao me je veliki broj novinara s bilježnicama i blicevima.”

Marijan Matijević oko 1900. godine dospio je u Berlin, gdje je zbog svoje tjelesne snage dobio angažman u jednom cirkusu. Uskoro se osamostalio i postao poznat, te počeo putovati po svijetu. Četiri puta bio je u Sjevernoj i Južnoj Americi, zatim u svim europskim zemljama, Kini, Japanu, Indiji i na Bliskom Istoku, bio je svugdje osim u Australiji.

Novac od tih turneja slao je u svoju domovinu: Crvenom križu, invalidskim udruženjima, bolnicama, siromašnoj djeci, a najviše je pomogao nastradalima u velikoj poplavi 1926. godine. Na svim tim putovanjima diljem svijeta natjecao se kao hrvač i nigdje nije imao

premca. Pobijedio je sve najpoznatije hrvače svog vremena: Tiberija, Webera, Nikolova, Josefa i sve druge koji su mu pokušali osporiti nadmoć.

Godine 1904. došao je do najvišeg odličja turske carevine, Otomanske zvijezde. Na neslužbenom prvenstvu svijeta u hrvanju u Ankari to odličje mu je kao pobjedniku, osobno uručio sultan Abdul Hamid V. Baš to najviše odličje turske carevine, jedina je sačuvana medalja, od mnogih koje je osvojio širom svijeta u hrvatskim i drugim teškoatletskim disciplinama. On je, naime, sve svoje zlatne medalje prodao i novac darovao Županji za elektrifikaciju. Nakon smrti oca Marijana, Otomansku zvijezdu čuvala je njegova kćerka Ljubica Matijević, udana Teterin, koja je bila najstarija od osmero djece Junaka iz Like.

IO SOY CROATO

Ona je čuvanje odličja povjerila Stjepanu Tomiću autoru knjige „S Herkulom zlatna srca - Marijan Matijević: junak iz Like“, te autoru brojnih članaka o Matijeviću objavljenim u mnogobrojnim časopisima i listovima diljem bivše države. Kao razlog ustupanja navela je zahvalnost za doprinos u popularizaciji i sjećanju na proslavljenog sina kršne Like. Ti napisi pridonijeli su da se posljednje počivalište „Junaka iz Like“ na županijskom groblju obilježi primjerenim spomenikom, izgrađenim sredstvima tadašnje Skupštine općine Županja 1966. godine.

Stjepan Tomić je prije smrti, čuvanje Otomanske zvijezde povjerio svom prijatelju Idrizu Bešiću imamu u Gunji. Inicijativom autora ovog članka i u organizaciji tadašnjeg dožupana Ličko-senjske županije Ivica Matajije, imam Bešić ju je donio u Gospić gdje se čuva u Muzeju Like i danas.

Jednu od mnogobrojnih priredbi Matijević je imao u Orašju 1905. godine, a najpogodnije mjesto bila je velika dvorana hotela „Kej“, vlasništvo Alberta Kohna. Matijevićev pomoćnik Vinko Petranović rekao mu je da kći vlasnika hotela lijepo svira na klaviru, te mu predložio da ga ona prati svojom glazbom. Trebalo je dobiti za to i dopuštenje Alberta Kohna koji je konačno popustio, pa je Irena svirala na klaviru Matijevićevu omiljenu koračnicu „Junak iz Like“. Rezultat je bila obostrana simpatija i ljubav te je Marijan od njezinog oca zamolio Ireninu ruku. Bio je odbijen uz objašnjenje da je on katolik, a ona Židovka.

Prvi samostalni nastup kršnog Ličanina vezan je za američku pozornicu, a na svojim javnim nastupima na glavi je nosio ličku crvenu kapu. Bilo je to u vrijeme kada se odlučio za profesionalno hrvanje i još nije dobro znao engleski jezik. Pred početak nastupa u Clevelandu (SAD), 1907. godine, menadžer je Matijevića predstavio kao Austrijanca. Čuvši najavu, Matijević je prišao rubu pozornice i rekao: „Ne, ja sam Hrvat!“.

„Hrvatska sloga“, list mnogobrojnih hrvatskih iseljenika u Buenos Airesu, glavnom gradu Argentine, u povodu gostovanja Marijana Matijevića pred Uskrs 1928. godine piše:

„On se šeće sa svojim čudnovatim, teškim željeznim štapom vrteći ga između prstiju. Radoznali svijet se okuplja oko njega i ne da mu proći. Sve je na našem Marijanu drugačije nego kod drugih, običnih ljudi. Postao je senzacija buenos-aireske Avenije de Mayo. Noge, ruke, pleća, sve je nekako veće i šire, pa se ističe između svih, naročito onih sitnih Kalabreza kojih toliko ima u Buenos Airesu. Njegova crvena lička kapa koju nosi na glavi, postala je atrakcija kavanskog svijeta koji je na pojavu tog orijaša nagađao: Je li Aleman (Nijemac) ili Francuz? Nagađanje svjetine prekinuo je Marijan svojim jakim i respektabilnim glasom: „No, io soy Croato!“.

Slavni željezni štap težak 11 kilograma, a kojeg je na svojim šetnjama u ruci vrtio kao da je šiba, nalazi se u Gradskom muzeju u Vinkovcima. Za to je zaslužan dr. Mato Medvedović, nadsavjetnik u miru, a čija je zbirka godine 1946. bila temelj u osnivanju Gradskog muzeja Vinkovci. Na faksimilu Matijevićeva pisma Mati Medvedoviću koji mu je dostavio uz željezni štap piše: „Gospodine Medvedoviću! Današnjim danom poklanjam vam moj željezni štap u težini od 10,70 kilograma, kojim sam putovao po svijetu prigodom mojih produkcija. U Županji 19.12.1935. Marijan Matijević Junak iz Like.“

Po izlasku iz vojske Matijević je nastupio u Crikvenici i Crikveničani mu predložili da ode na hrvačko takmičenje u tadašnju Fijumu, a na kojem će nastupiti najslavniji talijanski hrvači. Parobrodom „Velebit“ Marijan je otputovao u Rijeku i odmah se prijavio na natjecanje koje je reklamirano velikim oglasima. Iz njih se moglo razabrati da će onaj tko pobijedi talijanske hrvače dobiti veliku nagradu i naslov prvaka svijeta. Vidjevši s kim imaju posla,

Talijani su Matijeviću nudili novac povećavajući iznose samo da podlegne u borbi s njihovim hrvačima, a što je ovaj odbio tražeći časnu i poštenu borbu. Shvativši da se Ličanin ne može podmititi, organizatorima nije preostalo drugo nego tiskati nove plakate s najavom: „Nevidene borbe talijanskih šampiona s Junakom iz Like na Svesokolskom sletu u Fijumi 1907. godine.“

NAPAD DVJESTOTINJAK TALIJANA

Za protivnike je dobio glasovite talijanske hrvače - Ettore, Tiberija, Zavattija, Attilija, Cortija i Fernanda Duvarija. Pobijedio ih je sve od reda, a borba protiv 160 kg teškog Duvarija - tijekom koje su oba hrvača u klinču pet puta padala s pozornice u parter - trajala je 47 minuta. Tada se u dvorani prolomiše pljesak i ovacije kojima dugo nije bilo kraja, a veselili su se, dakako, Hrvati.

Nakon ove velike pobjede Matijevića je napalo približno dvjestotinjak Talijana, te su mu prebili desnu ruku i zadali nekoliko uboda nožem. Sutradan, nakon tog događaja, riječki „Novi list“ Frana Supila, donio je opširno izvješće o tom incidentu, pišući kako je fijumanska bagaža, razjarena zbog poraza svojih idola, mučki dočekala Matijevića i izmrcvarila ga ni kriva ni dužna. Ogorčeni na takvu podmuklost Talijana, građani Rijeke i Ličani iz 79. regimente dogovoriše se da udare po talijanskoj fukari. Zamjenivši vojničke odore civilnom odjećom, Li-

čani su zajedno s ostalom subraćom jurnuli na Talijane. Razvila se neopisiva tučnjava koju je raščistila brzojavno pozvana vojska i mornarica iz ratne flote. To je rezultiralo uvođenjem opsadnog stanja u gradu koje je trajalo čitava dva mjeseca. Matijević je prevezen na liječenje u Budimpeštu, gdje je proveo osam mjeseci, a ime snažnog Ličanina nije silazilo sa stranica svjetskih listova.

O događaju u Rijeci spjevana je i tiskana pjesma kako je Matijević od Talijana preteo svesokolski barjak, a popraćena njegovom slavnom fotografijom u 21. godini života s lentom preko grudi i dvadesetak odličja.

Nakon oporavka vratio se je u Hrvatsku nastupajući u nekoliko gradova. U izvođenju programa na predstavama često je Matijević svojim snažnim rukama iznad glave držao drveni podij s orkestrom od šest članova koji su mu svirali omiljenu pjesmu „Junak sam iz Like“. Tu točku - podizanja cijelog podija i ples s njima, prvi put je izveo u Orašju početkom lipnja 1914. godine. Tada je Matijevićevo pjesmu, uz klavirsku pratnju, pjevala Irena Kohn.

"DRUGI HERKUL I MODERNI SAMSON"

U proljeće 1914. godine oženio se Irenom Kohn, kćerkom Alberta Kohna, vlasnika hotela u Orašju na Savi, neposredno nakon priredbe koju je davao u dobrotvorne svrhe. Protivno volji njenih roditelja, Irena je pobjegla od kuće s Marijanom. Imali su osmero djece, od kojih je preživjelo šestoro, četiri kćeri i dva sina Marko i Nikica. Iza toga započeo je novu turneju po SAD-u.

Doznajući za velike uspjehe Marijana Matijevića u američkom gradu Clevelandu na susret ga je izazvao poznati atlet Komoros, tada nadaleko poznat po svojoj snazi. Borba je trajala 17 minuta, a tisak je nakon toga na naslovnim stranicama donio senzacionalnu vijest o pobjedi Hrvata kojeg su nazvali "drugim Herkulom i modernim

Samsonom". Tako je „NewYork Times“ pod naslovom na četiri stupca napisao: "Da je Matijević, europski Herkules, živio u doba starih Helena, on bi bez sumnje bio pobjednik Olimpijade".

"Taj čovjek savija oko vrata željezo, za što je potrebna ogromna snaga" - pisalo je u listu „Il Dario“, koji je u Santiagu u Čileu izlazio 1929. godine (prigodom Marijanovog gostovanja u tom gradu). Uza sve to, na predstavi u San Pedru, Likota je ponovio igru s buradima od 50 litara piva, držeći jedno u zubima, a drugim razbijajući ono prvo - dok se ne razbije, a pivo u mlazovima ne istekne iz njih. I u toj prigodi novinari „San Pedro News Pilota“ ne mogaše se načuditi golemoj Matijevićevoj snazi.

- Ja to ne vidjeh u mojih pedeset godina pisanja! - uzviknuo je najstariji među njima.

VELIKI HRVATSKI DOBROTVOR

Bio je to doista čovjek nevjerojatne snage kojem su pljeskale tisuće gledatelja širom svijeta. I u čudu se pitali što li taj čovjek ima u sebi? Sam Matijević često je govorio da se sva njegova snaga nalazi u rukama. Nakon nastupa u Chicagu 1912. godine, zamoliše Matijevića da im objasni otkud mu tolika snaga.

- Evo pogledajte! - odgovorio im je i pokazao rendgenske snimke svojih ruku na kojima su se vidjele dvostruke kosti u podlakticama.

Marijan Matijević nastupao je do pred kraj života kada se razbolio i umro u Zagrebu, a dva dana kasnije 23. prosinca 1951. godine pokopan je na županijskom groblju. Osim što je bio svjetski slavan kao vjerojatno najjači čovjek u povijesti, imao je još jednu iznimnu vrlinu - bio je uistinu i veliki hrvatski dobrotvor i to tijekom čitavoga života.

Samo Hrvatskom crvenom križu donirao je velike svote novaca, a isto je to radio prema svim potrebitima u obje Jugoslavije, bez obzira na vjeru i nacionalnost. Bilo bi logično da takav velikan ima spomenike po Hrvatskoj, kao i nazive ulica i trgova od Zagreba, Zadra, Gospića, Gračaca, Županje, ali i u ostalim državama bivše Jugoslavije.

Stoga je i kod obilježavanja 140. godišnjice Hrvatskog crvenog križa trebalo spomenuti njihovoga možda najvećega dobrotvora u povijesti, svjetski slavnoga Marijana Matijevića, a u Dubokom Dolu ili u Gračacu urediti spomen kuću Marijana Matijevića "Junaka iz Like".

IZVORI I LITERATURA:

- Ostarština Marijana Matijevića koja se čuva u muzejima u Vinkovcima, Županji, Gospiću i Beogradu
- Svjedočanstva suvremenika
- Stjepan Tomić, S Herkulom zlatna srca - Marijan Matijević: Junak iz Like, Zagreb, 2003.

